

Povezanost osobina ličnosti s bračnom kvalitetom i izraženošću psihičkih simptoma kod bračnih partnera

Tamara Martinac Dorčić, Barbara Kalebić Maglica
Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci

Sažetak

Cilj je ovoga istraživanja bio ispitati djeluju li osobine ličnosti pojedinca na njegov doživljaj bračne kvalitete i izraženost psihičkih simptoma, odnosno djeluju li osobine ličnosti jednoga bračnog partnera na doživljaj bračne kvalitete i izraženost psihičkih simptoma drugoga bračnog partnera i djeluje li slaganje osobina ličnosti bračnih partnera (operacionalizirano kao apsolutne razlike i kao profil sličnosti) na pojedinčev doživljaj bračne kvalitete i izraženost psihičkih simptoma (podudarnost).

U istraživanju je sudjelovalo 90 bračnih parova koji su ispunili Upitnik petofaktorskoga modela ličnosti, Indeks bračne kvalitete i Ljestvicu izraženosti psihičkih simptoma.

Iz rezultata se provedenih hijerarhijskih regresijskih analiza može zaključiti da su za bračnu kvalitetu i izraženost psihičkih simptoma muškaraca bitne njegove osobine ličnosti, a ne i osobine ličnosti supruge kao niti podudarnost u osobinama ličnosti bračnih partnera bez obzira na to je li ona operacionalizirana kao apsolutna razlika ili kao profil sličnosti.

Kod žena su rezultati nešto drugačiji: provedene analize upućuju na važnost samo osobina ličnosti muževa u doživljaju bračne kvalitete žena, dok u izraženosti psihičkih simptoma žena važnu ulogu igraju kako vlastite osobine ličnosti, tako i osobine ličnosti bračnoga partnera. Međutim, podudarnost u osobinama ličnosti (bez obzira na način njezine operacionalizacije) nema značajan doprinos objašnjenju varijance niti jednoga promatranog kriterija kod žena.

Ključne riječi: bračna kvaliteta, psihički simptomi, osobine ličnosti, podudarnost u osobinama ličnosti, apsolutne razlike, profil sličnosti

UVOD

Brojna su dosadašnja istraživanja bila usmjerena na utvrđivanje odrednica bračne kvalitete. Jedan skup varijabli kojem se u tom kontekstu pridala velika pažnja jesu i varijable ličnosti. U ispitivanju se ličnosti kao odrednice bračne kvalitete mogu uočiti dva različita pristupa: individualni i dijadni (Luo i sur., 2008).

Unutar individualnoga se pristupa istraživači usmjeravaju na pitanja djeluju li osobine ličnosti pojedinca na njegov doživljaj bračne kvalitete (efekt prelijevanja ili self-efekt) te djeluju li osobine jednoga bračnog partnera na doživljaj bračne kvalitete drugoga bračnog partnera (efekt prijenosa ili partner-efekt). Dijadni pristup ispituje karakteristike bračnoga para, odnosno povezanost između osobina ličnosti bračnih partnera kao odrednicu bračne kvalitete (efekt sličnosti ili podudarnosti).

Individualni pristup

Iako su unutar individualnoga pristupa ispitivani i efekti emocionalnosti i ekspresivnosti te temperamenta na bračno zadovoljstvo (npr. Watson, Hubbard i Wiese, 2000), najčešće se istraživanja usmjeravaju na efekte osobina ličnosti proizašlih iz petofaktorskoga modela ličnosti. U okviru se ovoga modela ličnosti opisuje na najvišoj razini apstrakcije te svaka od dimenzija objedinjuje velik broj različitih, specifičnijih obilježja ličnosti, odnosno svaka od pet širokih dimenzija modela je sastavljena od više komponenti nižega reda koje predstavljaju osnovna obilježja pojedinaca (John i Srivastava, 1999).

Osobine ličnosti pojedinca i njegova bračna kvaliteta

Rezultati istraživanja govore o negativnim efektima neuroticizma (npr. Caughlin, Huston i Houts, 2000; Donnellan, Conger i Bryant, 2004; Gattis, Berns, Simpson i Christensen, 2004; Karney i Bradbury, 1997; Robins, Caspi i Moffitt, 2000, 2002; Watson, Hubbard i Wiese, 2000) te pozitivnim efektima savjesnosti, ugodnosti i otvorenosti za iskustva (Botwin, Buss i Shakelford, 1997; Donnellan, Conger i Bryant, 2004; Gattis i sur., 2004; Karney i Bradbury, 1997; Tobin, Graziano, Vanman i Tassinary, 2000; Watson, Hubbard i Wiese, 2000) na bračno zadovoljstvo. Što se ekstraverzije tiče, rezultati su kontradiktorni. U nekim je istraživanjima (npr. Barelds, 2005; Obradović i Čudina-Obradović, 2000; Watson, Hubbard i Wiese, 2000) dobiven pozitivan efekt ekstraverzije na bračno kvalitetu/zadovoljstvo, dok u nekim drugima (npr. Gattis i sur., 2004) nije dobiven efekt navedene osobine ličnosti na bračno zadovoljstvo.

Osobine ličnosti jednoga bračnog partnera i bračna kvaliteta drugoga partnera

Istraživanja pokazuju da na bračno zadovoljstvo osobe djeluju partnerov/partneričin neuroticizam, ugodnost i otvorenost pri čemu neuroticizam žene ima posebno važne efekte na bračno zadovoljstvo muža (Luo i sur., 2008). Lester, Haig i Monello (1989) u svom istraživanju nalaze da je ekstraverzija bračnoga partnera/partnerice negativno povezana s bračnim zadovoljstvom drugoga partnera. Jedno od mogućih objašnjenja dobivenih rezultata može biti to da se ekstrovertirani pojedinci u većoj mjeri druže i razvijaju odnose s potencijalnim alternativnim partnerima te time ugrožavaju odnos s aktualnim bračnim partnerom (Shiota i Levenson, 2007).

Općenito govoreći, može se reći da su za bračno zadovoljstvo osobe bitne i njezine osobine ličnosti, kao i osobine ličnosti njezina bračnog partnera, iako je efekt jači kada se radi o vlastitim osobinama ličnosti. Pri tome se najviše izdvaja efekt neuroticizma.

Dijadni pristup

Unutar dijadnoga se pristupa sličnost među partnerima operacionalizira ili kao apsolutna razlika ili kao korelacija među profilima partnera.

U istraživanjima koja su kao mjeru sličnosti među partnerima koristila apsolutne razlike u rezultatima partnera na određenoj karakteristikci (npr. ekstraverziji), dobivene su slabe do umjerene korelacije sličnosti i bračnoga zadovoljstva (npr. Luo i Klohn, 2005; Robins, Caspi i Moffitt, 2000). Neki autori kritiziraju takav pristup mjerenju sličnosti zbog toga što se u tim istraživanjima ne može razlučiti što je u osnovi te povezanosti: razlika među partnerima ili individualni rezultati svakoga člana para na temelju kojih je računata razlika (Luo i sur., 2008). Stoga se u istraživanjima sugerira kontroliranje efekata individualnih rezultata unošenjem i individualnih rezultata i apsolutnih razlika u istu regresijsku analizu (Kenny, 1988). Neka istraživanja (npr. Barelds, 2005; Gattis i sur., 2004; Luo i sur., 2008; Robins, Caspi i Moffitt, 2000; Watson i sur., 2004) pokazuju da u tom slučaju apsolutne razlike više nemaju doprinos u objašnjenju varijance bračnoga zadovoljstva.

Profil sličnosti se temelji na organizaciji odgovora obaju partnera na nizu čestica i izražava se putem korelacija. Rezultati nekih istraživanja pokazuju da su profili sličnosti partnera u ličnosti pozitivno povezani sa zadovoljstvom vezom (Caspi i Herbener, 1990; Luo i Klohn, 2005), i da ti efekti ostaju čak i onda kada se kontroliraju efekti osobina ličnosti pojedinca (bilo vlastitih, bilo partnerovih). Osim toga, profil sličnosti se, u usporedbi s apsolutnim razlikama, pokazao kao bolji prediktor zadovoljstva (npr. Gaunt, 2006; Luo i Klohn, 2005; Luo i sur., 2008) iako rezultati nisu uvijek konzistentni (Glicksohn i Golan, 2001).

Iz navedenih je nalaza istraživanja vidljivo da je osobine ličnosti partnera opravdano razmatrati kao prediktore odnosa u braku. Međutim, iz dosadašnjih se nalaza ne može jednoznačno zaključiti kakva je uloga sličnosti u osobinama ličnosti bračnih partnera u procjeni bračne kvalitete. Osim toga, ne postoje istraživanja na domaćim uzorcima koja su uspoređivala različite mjere sličnosti u osobinama ličnosti kao prediktore bračne kvalitete. Pri tome su efekti različitih mjera podudarnosti u osobinama ličnosti dominantno ispitivani na bračnoj kvaliteti dok najčešće nisu istodobno ispitivani različiti ishodi. Kako bi se dobila jasnija slika o ulozi podudarnosti u osobinama ličnosti u funkcioniranju pojedinca, u ovom su istraživanju kao ishodne varijable promatrane i bračna kvaliteta i izraženost psihičkih simptoma obaju partnera.

Stoga je cilj ovoga istraživanja bio: 1. ispitati djeluju li osobine ličnosti pojedinca na njegov doživljaj bračne kvalitete i izraženost psihičkih simptoma (prelijevanje); 2. djeluju li osobine ličnosti jednoga bračnog partnera na doživljaj bračne kvalitete i izraženost psihičkih simptoma drugoga bračnog partnera (prijenos) i 3. objašnjava li slaganje osobina ličnosti bračnih partnera (operacionalizirano kao apsolutne razlike i kao profil sličnosti) pojedinčev doživljaj bračne kvalitete i izraženost psihičkih simptoma (podudarnost).

Pretpostavke od kojih se krenulo u ovom istraživanju su sljedeće: za bračnu su kvalitetu i psihičko zdravlje osobe bitne i njezine osobine ličnosti, kao i osobine ličnosti njezina bračnoga partnera, iako će efekt biti izraženiji kada se radi o vlastitim osobinama ličnosti. Kada se kontroliraju efekti individualnih rezultata, apsolutne razlike više neće imati doprinos u objašnjenju varijance bračne kvalitete i psihičkoga zdravlja. Profil sličnosti će u usporedbi s apsolutnim razlikama biti bolji prediktor bračne kvalitete i psihičkoga zdravlja te će u većoj mjeri objašnjavati varijancu kriterija nakon što se kontroliraju efekti vlastitih osobina ličnosti.

METODA

Sudionici i postupak

U istraživanju je sudjelovalo 90 bračnih parova koji imaju barem jedno dijete predškolske ili školske dobi. Prosječno trajanje njihova braka je 12.42 godine (SD = 4.99). Prosječna dob žena u uzorku je 38.28 godina (SD = 5.07), a muškaraca 41.41 godinu (SD = 6.12). Uzorak čine zaposleni bračni partneri (95% muškaraca i 91% žena), osnovne (2% muškaraca i 2% žena), srednje (52% muškaraca i 40% žena) te više i visoke stručne spreme (46% muškaraca i 58% žena). Kako je ovo ispitivanje provedeno u sklopu većega istraživanja, bračni su parovi kontaktirani putem vrtića i škola gdje su dobili materijale s osnovnim podacima o istraživanju, molbom za suradnju te upitnicima s detaljnim opisom načina ispunjavanja.

*Varijable i operacionalizacija***Osobine ličnosti**

Osobine ličnosti bračnih partnera ispitane su primjenom Upitnika petofaktorskoga modela ličnosti (*Big Five Inventory*) autora Johna, Donahuea i Kentlea (1991; prema John i Srivastava, 1999). Upitnik se sastoji od 44 čestice u obliku kratkih fraza koje sadrže prototipski pridjev, odnosno marker osobina petofaktorskoga modela kojem je nadodana kratka elaboracija, objašnjenje ili kontekstualna informacija što olakšava razumijevanje i smanjuje višeznačnost (npr. otvorenost: originalna je, ima nove ideje; savjesnost: temeljito obavlja posao; neuroticizam: sklona zlovoljnosti; ekstraverzija: otvorena je i društvena; ugodnost: voli surađivati s drugima) (John i Srivastava, 1999). Zadatak je sudionika da procjene vide li sebe kao osobu koja ima svaku od navedenih osobina. Odgovori se boduju na ljestvici Likertova tipa od 5 stupnjeva (0 – uopće se ne slažem, do 4 – u potpunosti se slažem).

U Prilogu 1. prikazani su osnovni deskriptivni pokazatelji i koeficijenti pouzdanosti unutarnje konzistencije (Cronbach alfa) za ljestvice Upitnika petofaktorskoga modela ličnosti za muškarce i žene.

Podudarnost bračnih partnera u osobinama ličnosti

Kako bi se utvrdila podudarnost bračnih partnera u osobinama ličnosti, izračunate su apsolutne razlike i profili sličnosti u osobinama ličnosti (otvorenosti, savjesnosti, neuroticizmu, ekstraverziji i ugodnosti) koje su ispitane prethodno opisanim Upitnikom petofaktorskoga modela ličnosti.

Apsolutne su razlike dobivene oduzimanjem rezultata koje postižu bračni partneri na svakoj pojedinoj osobini ličnosti. Viši rezultat upućuje na manju podudarnost između bračnih partnera u osobinama ličnosti, odnosno na veću razliku.

Profil sličnosti uključuje računanje indeksa za svaki bračni par posebno i to računanjem Pearsonova koeficijenta korelacije između odgovora muža i žene na svim česticama koje čine pojedinu dimenziju ličnosti (npr. Gonzaga, Campos i Bradbury, 2007; Luo i sur., 2008). Profili sličnosti se mogu kretati u rasponu od -1.0. do +1.0, kao i svi koeficijenti korelacije. Pozitivni profil korelacije znači da su bračni partneri slični u profilima svojih procjena na određenoj dimenziji ličnosti, dok negativni znače da su im profili suprotni. Rezultat blizak 0 znači da bračni partneri nisu niti posebno slični niti posebno različiti u profilu svojih procjena.

Korelacije između dviju mjera podudarnosti kreću se od 0 do -.30 pri čemu su značajne korelacije između dviju mjera podudarnosti, i to kod otvorenosti i neuroticizma (-.30 i -.24). Navedeni podaci pokazuju da dvije mjere podudarnosti

mjere različite aspekte sličnosti među partnerima što opravdava njihovo zasebno korištenje.

Osnovni su deskriptivni pokazatelji za obje mjere podudarnosti prikazani u Prilogu 1.

Bračna kvaliteta

Sa svrhom ispitivanja kvalitete braka primijenjen je Indeks bračne kvalitete (*Quality of Marriage Index*; Norton, 1983). On predstavlja tzv. objektivni pristup mjerenju kvalitete braka koji se temelji na tome da eksperti definiraju bračnu kvalitetu kao skup odnosa i ponašanja bračnih partnera koji bi morao dovesti do zadovoljstva oba partnera (Obradović i Čudina-Obradović, 1998). Za razliku od toga pristupa, subjektivni se pristup temelji na doživljaju zadovoljstva u braku jednoga ili oba partnera.

Indeks bračne kvalitete se sastoji od šest čestica s ponuđenih pet stupnjeva slaganja (od 0 – uopće se ne slažem do 4 – u potpunosti se slažem). "Imam dobar brak" i "Odnos s bračnim partnerom čini me sretnim/sretnom" primjeri su čestica iz navedene skale. Ljestvica je jednodimenzionalna i pokazuje visoku pouzdanost. Viši rezultat predstavlja veću bračnu kvalitetu u percepciji partnera. Ova je mjera već korištena na domaćem uzorku bračnih parova (Obradović i Čudina-Obradović, 2001a, 2001b).

U Prilogu 1. prikazane su aritmetičke sredine, standardne devijacije, raspon rezultata te koeficijent unutarnje konzistencije (Cronbach alfa) za ovu skalu.

Izraženost psihičkih simptoma

Kako bi se utvrdila izraženost psihičkih problema i simptoma psihopatologije, primijenjena je Ljestvica simptoma (*Symptom Checklist – SCL-90-R*; Derogatis, 1983). Ljestvica se sastoji od liste problema s 90 čestica, a zadatak je sudionika procijeniti koliko ga je svaki od navedenih problema uznemiravao u proteklih tjedan dana (npr. glavobolje, osjećaj napetosti ili tjeskobe, pretjerana zabrinutost). Procjena se vrši na ljestvici Likertova tipa (0 – uopće ne, 4 – jako). Ljestvica se sastoji od 9 dimenzija (somatizacija, opsesivnost – kompulzivnost, međuljudska osjetljivost, depresija, anksioznost, hostilnost, fobična anksioznost, paranoidna ideacija, psihoticizam), a broj čestica na svakoj dimenziji varira od 6 do 13. Osim rezultata na svakoj od pojedinih dimenzija ova ljestvica nudi i tri opća pokazatelja izraženosti simptoma. To su Opći indeks težine (*Global Severity Index – GSI*), Indeks težine prisutnih simptoma (*Positive Symptom Distress Index – PSDI*) i Broj prisutnih simptoma (*Positive Symptom Total – PST*).

U ovom je istraživanju korišten Opći indeks težine (GSI) koji predstavlja zbroj procjena na svim česticama podijeljen s ukupnim brojem čestica (90). U Prilogu 1.

prikazani su deskriptivni pokazatelji i koeficijenti unutarnje konzistencije (Cronbach alfa) za Ljestvicu simptoma u cjelini.

REZULTATI

Najprije su izračunate korelacije između samoprocjena osobina ličnosti, dviju mjera sličnosti (apsolutne razlike i profili sličnosti) i bračne kvalitete i izraženosti psihičkih simptoma kod oba bračna partnera. Dobiveni su koeficijenti korelacija prikazani u Prilozima 2., 3. i 4.

Povezanost osobina ličnosti, bračne kvalitete i izraženosti psihičkih simptoma između muškaraca i žena

Korelacije su u osobinama ličnosti između bračnih partnera sve pozitivne i kreću se u rasponu od .20 do .38 (Prilog 2. i 4.), pri čemu su značajni koeficijenti korelacije za otvorenost, ekstraverziju i ugodnost. Također, pozitivno je povezana i izraženost psihičkih simptoma kod muškaraca i žena ($r = .33$; $p < .01$). Korelacija je između procjene bračne kvalitete od strane oba bračna partnera .60 ($p < .01$). To je ujedno i najviša korelacija između rezultata muškaraca i žena što je i za očekivati jer se radi o predmetu procjene zajedničkom za oba bračna partnera. Navedeni podaci o korelacijama upućuju na zavisnost u procjenama bračnih parova.

Povezanost osobina ličnosti i dviju mjera podudarnosti

Apsolutne su razlike u osobinama ličnosti između muškaraca i žena značajno povezane samo s rezultatima muškaraca i to u slučaju otvorenosti ($r = -.28$; $p < .01$) i ugodnosti ($r = -.38$; $p < .01$). Viši su rezultati u otvorenosti i ugodnosti kod muškaraca povezani s manjim apsolutnim razlikama u tim osobinama između muškaraca i žena.

Kod muškaraca nema značajnih korelacija između osobina ličnosti i profila sličnosti, dok je kod žena značajna samo korelacija između otvorenosti i profila sličnosti ($r = -.23$; $p < .05$). Što žena ima više izraženu osobinu otvorenosti, to je profil njezinih odgovora u dimenziji otvorenosti manje sličan profilu odgovora u dimenziji otvorenosti njezina supruga.

Povezanost osobina ličnosti s bračnom kvalitetom

Bračna je kvaliteta muškarca značajno povezana s njegovim vlastitim osobinama ličnosti (neuroticizmom i ugodnosti), s osobinama ličnosti supruge (neuroticizmom) te s profilom sličnosti u ekstraverziji (Prilog 2.). Muškarci procjenjuju bračnu kvalitetu višom ako imaju izraženiju osobinu ugodnosti i manje

izražen neuroticizam te ako i njihove partnerice imaju manje izražen neuroticizam i ako su međusobno sličniji u ekstraverziji.

Bračna je kvaliteta žena značajno povezana s njezinim vlastitim osobinama ličnosti (neuroticizmom i ugodnosti), s osobinama ličnosti njezina supruga (ekstraverzija, neuroticizam i ugodnost) te profilom sličnosti u ekstraverziji (Prilog 2.). Žene procjenjuju bračnu kvalitetu višom ako same imaju izraženiju ugodnost i manje izražen neuroticizam, ako njihov suprug postiže više rezultate na ekstraverziji i ugodnosti i manje na neuroticizmu te ako su međusobno sličniji u ekstraverziji.

Povezanost osobina ličnosti s izraženošću psihičkih simptoma

Izraženost psihičkih simptoma muškaraca značajno je povezana s vlastitim osobinama ličnosti (ekstraverzija, neuroticizam i ugodnost), s osobinama ličnosti supruge (ugodnost) te s profilom sličnosti u ekstraverziji (Prilog 2.). Muškarci izvještavaju o većem broju simptoma ako su manje ekstrovertirani i ugodni te više neurotični, ako je njihova supruga manje ugodna te ako su međusobno manje slični u ekstraverziji.

Izraženost je psihičkih simptoma žena također značajno povezana s njezinim vlastitim osobinama ličnosti (ekstraverzijom, neuroticizmom i ugodnosti), s osobinama ličnosti njezina supruga (ekstraverzija, savjesnost, neuroticizam i ugodnost) te s apsolutnim razlikama i profilom sličnosti u ekstraverziji (Prilog 2.). Žene izvještavaju o većem broju simptoma ako su one manje ekstrovertirane i ugodne te više neurotične. Također, izraženost psihičkih simptoma žena je veća ako su njihovi bračni partneri manje ekstrovertirani, savjesni i ugodni, a više neurotični, te ako su njihove razlike u ekstraverziji veće.

Bračna kvaliteta, psihički simptomi i osobine ličnosti

Kako bi se ispitalo djeluju li osobine ličnosti pojedinca na njegov doživljaj bračne kvalitete i izraženost psihičkih simptoma (prelijevanje), odnosno djeluju li osobine ličnosti jednoga bračnog partnera na doživljaj bračne kvalitete i izraženost psihičkih simptoma drugoga bračnog partnera (prijenos) te djeluje li slaganje osobina ličnosti bračnih partnera na pojedinčev doživljaj bračne kvalitete i izraženost psihičkih simptoma (podudarnost), izvedeno je osam hijerarhijskih regresijskih analiza. U svim su analizama kao prediktorske varijable u prvom koraku uključene osobine ličnosti petofaktorskoga modela muškarca/žene ovisno o tome čiji su ishodi (muškarca/žene) razmatrani. U drugi su korak uvrštene osobine ličnosti bračnih partnera, a u treći je korak uvrštena razlika u pojedinim osobinama ličnosti, odnosno profili sličnosti u osobinama ličnosti između bračnih partnera. Kriterijske su varijable bile procjena bračne kvalitete i ukupna izraženost psihičkih simptoma muškaraca, odnosno žena.

U Tablici 1. prikazani su rezultati dviju hijerarhijskih regresijskih analiza za muškarce za kriterijsku varijablu „bračna kvaliteta“ kada su uključene apsolutne razlike odnosno profili sličnosti kao prediktorske varijable. Navedeni su samo prediktori sa značajnim beta–vrijednostima.

Tablica 1. Osobine ličnosti muškaraca, osobine ličnosti žena i apsolutne razlike/profil sličnosti u osobinama ličnosti kao prediktori bračne kvalitete muškaraca

Prediktorske varijable	β	ΔR^2	R^2
1. korak (osobine ličnosti muškarca)		.17*	.17*
2. korak (osobine ličnosti žene)		.05	.22*
Neuroticizam	-.25*		
3. korak (apsolutne razlike)		.08	.30*
Razlika u savjesnosti	.26*		
1. korak (osobine ličnosti muškarca)		.17*	.17*
2. korak (osobine ličnosti žena)		.05	.22
3. korak (profili sličnosti)		.03	.25

* $p < .05$ ** $p < .01$;

ΔR^2 – doprinos pojedine grupe prediktora objašnjenj varijanci;

R^2 – ukupni doprinos objašnjenj varijanci

Iz navedene je tablice vidljivo da tri skupine prediktorskih varijabli objašnjavaju 30% varijance bračne kvalitete muškaraca u uvjetu kada su u trećem koraku unesene apsolutne razlike. Osobine ličnosti muškarca objašnjavaju 17% varijance njegove bračne kvalitete, međutim, niti jedna se od osobina ličnosti ne izdvaja kao značajni pojedinačni prediktor u objašnjenju navedenoga kriterija. Druga i treća grupa prediktora dodatno značajno ne doprinose objašnjenju bračne kvalitete muškaraca, iako se neuroticizam žena (prediktor iz drugoga koraka) izdvaja kao značajan negativan, a razlika u savjesnosti (prediktor iz trećega koraka) pozitivan prediktor bračne kvalitete muškarca.

U situaciji kada su u prvi korak uvrštene osobine ličnosti muškaraca, u drugi osobine ličnosti žena, a u treći profili sličnosti u osobinama ličnosti, postotak objašnjene varijance bračne kvalitete muškaraca iznosi 17%, pri čemu se to odnosi na doprinos grupe prediktora iz prvoga koraka. Prediktorske varijable iz drugoga i trećega koraka nemaju značajan doprinos u objašnjenju navedenoga kriterija. Niti jedna prediktorska varijabla nema pojedinačan doprinos u objašnjenju bračne kvalitete muškaraca.

Iz navedenih se podataka može zaključiti da su za bračnu kvalitetu muškaraca bitne njegove osobine ličnosti, a ne i osobine ličnosti supruge, kao niti podudarnost u osobinama ličnosti bračnih partnera bez obzira na to jesu li one operacionalizirane kao apsolutne razlike ili kao profili sličnosti.

U Tablici 2. prikazani su rezultati dviju hijerarhijskih regresijskih analiza za muškarce za kriterijsku varijablu izraženost psihičkih simptoma kada su uključene apsolutne razlike odnosno profili sličnosti kao prediktorske varijable.

Tablica 2. Osobine ličnosti muškaraca, osobine ličnosti žena i apsolutne razlike/profil sličnosti u osobinama ličnosti kao prediktori izraženosti psihičkih simptoma kod muškaraca

Prediktorske varijable	β	ΔR^2	R^2
1. korak (osobine ličnosti muškarca)		.29**	.29**
Neuroticizam	.51**		
2. korak (osobine ličnosti žena)		.04	.33**
3. korak (apsolutne razlike)		.01	.34**
1. korak (osobine ličnosti muškarca)		.27**	.27**
Neuroticizam	.62**		
2. korak (osobine ličnosti žena)		.07	.34**
3. korak (profili sličnosti)		.06	.40**

* $p < .05$ ** $p < .01$;

ΔR^2 – doprinos pojedine grupe prediktora objašnjenju varijanci;

R^2 – ukupni doprinos objašnjenju varijanci

Što se ukupne izraženosti psihičkih simptoma kod muškaraca tiče, dobiveni rezultati pokazuju da kada su u trećem koraku uvrštene apsolutne razlike, tri skupine prediktora ukupno objašnjavaju 34% varijance navedenoga kriterija, pri čemu jedino osobine ličnosti muškarca imaju značajan doprinos u objašnjenju kriterija (29%). Neuroticizam muškarca se izdvaja kao pojedinačni pozitivan prediktor njihovih psihičkih simptoma.

Kada se u regresijsku analizu u trećem koraku uključuju profili sličnosti, postotak je objašnjene varijance nešto veći (40%), pri čemu i u ovom slučaju jedino prva grupa varijabli ima značajan doprinos u objašnjenju navedenoga kriterija (27%). Neuroticizam se muškaraca pokazao kao značajni pozitivan prediktor njihovih psihičkih simptoma.

Provedene regresijske analize upućuju na zaključak da varijancu izraženosti psihičkih simptoma muškaraca značajno objašnjavaju jedino njegove osobine ličnosti pri čemu se kao značajni pojedinačni prediktor izdvaja neuroticizam, dok osobine ličnosti žene kao niti podudarnost u osobinama ličnosti bračnih partnera nemaju značajne doprinose.

U Tablici 3. prikazani su rezultati hijerarhijskih regresijskih analiza s bračnom kvalitetom žena kao kriterijskom varijablom, a u Tablici 4. s izraženošću psihičkih simptoma. Navedeni su samo prediktori sa značajnim beta-vrijednostima.

Tablica 3. Osobine ličnosti žena, osobine ličnosti muškaraca i apsolutne razlike/profilu sličnosti u osobinama ličnosti kao prediktori bračne kvalitete kod žena

Prediktorske varijable	β	ΔR^2	R^2
1. korak (osobine ličnosti žena)		.11	.11
2. korak (osobine ličnosti muškarca)		.16**	.27**
Ugodnost	.33*		
3. korak (apsolutne razlike)		.07	.34**
1. korak (osobine ličnosti žena)		.09	.09
2. korak (osobine ličnosti muškarca)		.17*	.26*
3. korak (profilu sličnosti)		.08	.34*

* $p < .05$ ** $p < .01$; ΔR^2 – doprinos pojedine grupe prediktora objašnjenj varijanci; R^2 – ukupni doprinos objašnjenj varijanci

Osobine ličnosti žena, osobine ličnosti muškaraca i apsolutne razlike u osobinama ličnosti objašnjavaju 34% varijance bračne kvalitete žena pri čemu su značajni doprinosi varijabli unesenih u drugom koraku (osobine ličnosti muškaraca). Ugodnost muškarca se izdvaja kao značajan pozitivan prediktor bračne kvalitete žene.

Postotak objašnjene varijance je identičan kada se u trećem koraku umjesto apsolutnih razlika unesu profili sličnosti, a podjednak je i doprinos varijabli iz drugog koraka.

Općenito, provedene analize upućuju na važnost osobina ličnosti muževa u procjeni bračne kvalitete žena. Pri tome je zanimljivo da se vlastite osobine ličnosti žena ne izdvajaju kao značajni prediktori bračne kvalitete žena. Također, doprinosi podudarnosti u osobinama ličnosti nisu značajni.

Tablica 4. Osobine ličnosti žena, osobine ličnosti muškaraca i apsolutne razlike/profilu sličnosti u osobinama ličnosti kao prediktori izraženosti psihičkih simptoma kod žena

Prediktorske varijable	β	ΔR^2	R^2
1. korak (osobine ličnosti žena)		.42**	.42**
Otvorenost	.22*		
Neuroticizam	.54**		
2. korak (osobine ličnosti muškarca)		.16**	.58**
Ugodnost	-.26*		
3. korak (apsolutne razlike)		.03	.61**
1. korak (osobine ličnosti žena)		.45**	.45**
Neuroticizam	.57**		
2. korak (osobine ličnosti muškarca)		.16**	.61**
Ekstraverzija	-.23*		
Ugodnost	-.28*		
3. korak (profilu sličnosti)		.02	.63**

* $p < .05$ ** $p < .01$; ΔR^2 – doprinos pojedine grupe prediktora objašnjenj varijanci; R^2 – ukupni doprinos objašnjenj varijanci

Kada se u regresijsku analizu osim osobina ličnosti žena i osobina ličnosti muževa unesu i apsolutne razlike u osobinama ličnosti, vidljivo je da te skupine prediktorskih varijabli ukupno objašnjavaju 61% varijance izraženosti psihičkih simptoma žena. Osobine ličnosti žene objašnjavaju 42% varijance kriterija, pri čemu se otvorenost i neuroticizam žene izdvajaju kao pojedinačni pozitivni prediktori. Osobine ličnosti muškarca dodatno objašnjavaju 16% varijance ukupne izraženosti psihičkih simptoma žena, pri čemu je ugodnost partnera značajan negativan prediktor. Treća skupina varijabli dodatno značajno ne objašnjava varijancu kriterija.

Sličan se postotak varijance izraženosti psihičkih simptoma dobiva i kada se u trećem koraku unesu profili sličnosti. Podjednak je i postotak objašnjene varijance s varijablama unesenim u prvom i drugom koraku iako se izdvajaju nešto drugačiji pojedinačni prediktori: neuroticizam žena kao pozitivan prediktor, a ugodnost i ekstraverzija muškaraca kao negativan prediktor izraženosti psihičkih simptoma žena.

Može se zaključiti da u izraženosti psihičkih simptoma kod žena važnu ulogu igraju kako vlastite osobine ličnosti, tako i osobine ličnosti bračnoga partnera. Međutim, niti u ovom slučaju podudarnost u osobinama ličnosti (bez obzira na način njezine operacionalizacije) nema značajan doprinos objašnjenju varijance promatranoga kriterija.

RASPRAVA

Cilj je ovoga istraživanja bio ispitati djeluju li osobine ličnosti pojedinca na njegov doživljaj bračne kvalitete i izraženost psihičkih simptoma (prelijevanje), djeluju li osobine ličnosti jednoga bračnog partnera na doživljaj bračne kvalitete i izraženost psihičkih simptoma drugoga bračnog partnera (prijenos) i djeluje li slaganje osobina ličnosti bračnih partnera (operacionalizirano kao apsolutne razlike i kao profil sličnosti) na pojedinčev doživljaj bračne kvalitete i izraženost psihičkih simptoma (podudarnost). S obzirom na prethodno navedene probleme, u daljnjem će se tekstu komentirati dobiveni rezultati.

Osobine ličnosti pojedinca i njegov doživljaj bračne kvalitete i izraženost psihičkih simptoma

Provedene analize upućuju na zaključak da su za doživljaj bračne kvalitete kod muškaraca važne njegove osobine ličnosti. Međutim, efekti vlastitih osobina ličnosti u ovom se istraživanju nisu pokazali važnima za bračnu kvalitetu žena. Iako se u literaturi navode podaci o efektima vlastitih osobina ličnosti na bračnu kvalitetu, ne ističu se specifičnosti u tom odnosu s obzirom na rod. Primjerice, u istraživanju Lua i sur. (2008) koje se usmjerilo na utvrđivanje efekata vlastitih

osobina ličnosti, efekta osobina ličnosti partnera, kao i podudarnosti u osobinama ličnosti na bračnu kvalitetu, nisu dobiveni nalazi koji upućuju na postojanje bilo kakvih rodnih razlika. Što je uzrok ovakvim nesukladnim rezultatima, ne može se sa sigurnošću utvrditi; moguće je da su oni odraz kulturalnih specifičnosti, ali i specifičnosti samoga uzorka ovoga istraživanja (npr. visok stupanj obrazovanja). Bračna je kvaliteta složen konstrukt koji ovisi o djelovanju brojnih faktora, a ne samo o osobinama ličnosti, a na što upućuje i relativno malen postotak varijance bračne kvalitete objašnjen osobinama ličnosti. Ovisnost bračne kvalitete o drugim faktorima, a ne o osobinama ličnosti, posebno je izražena kod žena.

Vlastite su osobine ličnosti muškaraca također važan prediktor izraženosti njihovih psihičkih simptoma, a kao značajan pozitivan pojedinačni prediktor izraženosti psihičkih simptoma muškaraca izdvaja se neuroticizam. Kod žena se javlja sličan obrazac povezanosti, pa su za izraženost psihičkih simptoma kod žena važni efekti vlastitih osobina ličnosti. Kod žena se kao značajni pozitivni prediktori izdvajaju neuroticizam i otvorenost. Međutim, kako se iz matrice korelacija vidi (Prilozi 2. i 3.), otvorenost kod žena nije značajno povezana s izraženošću psihičkih simptoma, a značajno je povezana s ekstraverzijom (koja je u negativnoj korelaciji s izraženošću psihičkih simptoma), pa se može zaključiti da se vjerojatno radi o supresijskom efektu. Dakle, i kod muškaraca i kod žena se vlastiti neuroticizam izdvaja kao najvažnija osobina ličnosti povezana s izraženošću psihičkih simptoma. Neuroticizam predstavlja varijablu stabilnih individualnih razlika koja uspostavlja prag koji djelomično određuje čestinu doživljavanja i način izražavanja pojedinih afektivnih stanja, a samim time ima potencijal djelovati i na zdravstvene ishode (Kardum, Hudek-Knežević i Kalebić, 2004). Iz literature je poznato da je ova osobina ličnosti povezana s različitim psihosomatskim simptomima (npr. Deary, Wilson i Kelly, 1995). Povezanost neuroticizma i tjelesnih simptoma je toliko jaka da neki autori (npr. Watson i Pennebaker, 1989) predlažu širi konstrukt tzv. "somatopsihičkoga distresa" koji uz neuroticizam uključuje i širok raspon tjelesnih simptoma. Jedan od mehanizama koji djeluje na tu vezu je percepcija simptoma (Watson i Pennebaker, 1989) iz razloga što su neurotičari usmjereniji na sebe, pa i prije detektiraju promjene u tjelesnom statusu. Neuroticizam je vezan i uz psihopatologiju – on osigurava važan iako ne i specifičan doprinos razvoju velikoga broja psihičkih poremećaja na osi X (Widiger, Verheul i den Brink, 1999). Osobe visoke na neuroticizmu osjećaju se anksiozno, depresivno i ranjivo u velikom broju stresnih, pa čak i ne-stresnih situacija (Costa i McCrae, 1992; Davis, 1997; O'Brien i DeLongis, 1996; Trull i Sher, 1994).

*Osobine ličnosti jednoga bračnog partnera i doživljaj bračne kvalitete
i izraženost psihičkih simptoma drugoga bračnog partnera*

U doživljaju bračne kvalitete muškaraca osobine ličnosti njihovih partnerica nemaju značajan doprinos iako se neuroticizam žene izdvaja kao značajan pojedinačan negativan prediktor bračne kvalitete muškaraca. Kod žena značajan doprinos objašnjenju bračne kvalitete imaju osobine ličnosti muškaraca pri čemu se kao značajni pojedinačni pozitivni prediktor izdvaja ugodnost partnera. Dakle, rezultati pokazuju da je kod muškaraca utvrđeno postojanje prelijevanja, dok je kod žena utvrđena veća važnost prijenosa. To bi moglo govoriti o patrijahalnosti i/ili ovisnosti žena o vanjskim, a ne unutarnjim čimbenicima, odnosno o manjoj diferenciranosti žena od okoline. Zanimljivo je da su ovakvi rezultati dobiveni na uzorku većinom fakultetski obrazovanih žena, kod kojih bi se moglo očekivati i manje prihvaćanje tradicionalnih vrijednosti. Iznimka je dimenzija neuroticizma, koja očito uvjetuju prijenos i za muškarce.

Brojni nalazi iz literature pokazuju da je neuroticizam negativno povezan s bračnom prilagodbom i bračnim zadovoljstvom (npr. Caughlin, Huston i Houts, 2000; Karney i Bradbury, 1997; Robins, Caspi i Moffitt, 2000, 2002; Thomsen i Gilbert, 1997; Watson, Hubbard i Wiese, 2000), a kao objašnjenje se takvih nalaza navode negativni načini komuniciranja između bračnih partnera koji su prepuni negativnih emocija koje onda dovode do nezadovoljstva u braku (Karney i Bradbury, 1995). Naime, iz opisa osobe koja postiže visok rezultat na skali neuroticizma (npr. anksiozne, zabrinute, sumorno rapoložene, emocionalne, zabrinute) (Eysenck i Eysenck, 1994) vidljivo je da je takva osoba "teška" i da s njom nije lako živjeti. Nalazi iz literature pokazuju da je neuroticizam češća osobina ženskoga spola (npr. Lynn i Martin, 1997; Martin i Kirkcaldy, 1998) što može i objasniti rezultat ovoga istraživanja po kojem je upravo neuroticizam žene važan za bračnu kvalitetu muškarca.

Ugodnost kao osobina ličnosti je povezana s pozitivnim bračnim interakcijama i ukupnom evaluacijom braka (npr. Donnellan, Conger i Bryant, 2004). Partneri koji su ugodniji bolje reguliraju svoje emocije tijekom interpersonalnih interakcija, što facilitira uglađenije interpersonalne odnose i veće bračno zadovoljstvo. Ugodniji partneri su spretniji i u rješavanju konflikata, što je povezano s učestalošću i intenzitetom negativnih interakcija (npr. Tobin i sur., 2000).

Osobine ličnosti žene nemaju značajan doprinos u objašnjenju varijance izraženosti psihičkih simptoma kod muškaraca, dok nasuprot tome, slično kao i kod bračne kvalitete, osobine ličnosti muškarca imaju značajan doprinos objašnjenju varijance izraženosti psihičkih simptoma kod žena objašnjavajući značajno dodatnih 16% varijance. Pri tome se kao značajni pojedinačni negativni prediktori izdvajaju ugodnost i ekstraverzija (samo u slučaju kad su u trećem koraku unjeti profili korelacija).

Očito je da ugodnost muškarca smanjuje izraženost psihičkih simptoma žena što je nalaz sukladan prethodno navedenom rezultatu o pozitivnoj povezanosti ugodnosti kod muškaraca i bračne kvalitete kod žena. Zbog svojih karakteristika muškarci koji postižu više rezultate na ugodnosti ulaze u manje negativnih interakcija i njihovi odnosi s partnericom su uglađeniji što rezultira većim bračnim zadovoljstvom i boljim psihičkim zdravljem partnerica (Tobin i sur., 2000).

Izraženost je psihičkih simptoma kod žena manja ako su njihovi bračni partneri više ekstrovertirani. Različita istraživanja povezuju ekstraverziju na individualnoj razini s pozitivnim afektivnim funkcioniranjem (npr. DeNeve i Cooper, 1998) te s boljim zdravljem (npr. Levenson, Aldwin, Bosse i Spiro, 1988) i korištenjem efikasnijih oblika suočavanja u stresnim životnim situacijama (McCrae i Costa, 1986; Parkes, 1986). Međutim, iako je ekstraverzija bračnoga partnera/partnerice negativno povezana s bračnim zadovoljstvom drugoga partnera (Lester, Haig i Monello, 1989), nije jasno u kakvim su odnosima osobine ličnosti jednoga partnera i psihičko funkcioniranje drugoga partnera. Ono što nam pokazuju nalazi ovoga istraživanja je da ekstrovertirani muškarci, moguće zbog svoje pozitivne afektivnosti i efikasnoga suočavanja sa stresom, pozitivno djeluju na psihičko funkcioniranje svojih bračnih partnerica.

Ono što možemo zaključiti na temelju nalaza ovoga istraživanja je da su žene osjetljivije na efekte partnerovih osobina ličnosti nego muškarci kako u pogledu bračne kvalitete, tako i u pogledu izraženosti psihičkih simptoma. Razlike u procesu socijalizacije koje su vezane uz stereotipe i očekivanja društva povezana sa spolnim ulogama, npr. veća usmjerenost na druge ljude, veće poticanje žena na izražavanje emocija i traženje socijalne podrške od drugih, mogu biti samo neka od objašnjenja dobivenih rezultata.

*Slaganje osobina ličnosti bračnih partnera i pojedinčev doživljaj
bračne kvalitete i izraženost psihičkih simptoma*

Što se tiče trećega problema, hipoteza je bila da dvije mjere podudarnosti u osobinama ličnosti neće biti jednako dobri prediktori bračne kvalitete i izraženosti psihičkih simptoma kod muškaraca i žena – profili sličnosti će biti bolji prediktori u odnosu na apsolutne razlike. Međutim, rezultati ovoga istraživanja nisu potvrdili polaznu hipotezu: podudarnost u osobinama ličnosti nije značajan prediktor niti bračne kvalitete niti izraženosti psihičkih simptoma bez obzira na način operacionalizacije konstrukta podudarnosti.

Dosadašnja su istraživanja većinom upućivala na oprez u korištenju apsolutnih razlika u smislu kontrole individualnih osobina ličnosti. Naime, kada se kontroliraju efekti individualnih osobina ličnosti oba bračna partnera, efekti apsolutnih razlika više nemaju značajan doprinos objašnjenju bračnoga zadovoljstva (npr. Watson i sur., 2004) što se potvrdilo i u ovom istraživanju. Jedini se izuzetak u ovom istraživanju odnosi na izdvajanje razlike u savjesnosti

kao značajnoga pojedinačnog prediktora bračne kvalitete muškaraca, ali se i u ovom slučaju najvjerojatnije radi o supresorskom efektu jer razlika u savjesnosti nije značajno povezana s bračnom kvalitetom muškaraca (Prilog 2.).

Rezultati dosadašnjih istraživanja upućuju na veću osjetljivost profila korelacija kao mjere podudarnosti (Luo i sur., 2008). Međutim, i u istraživanjima koja su koristila profile sličnosti kao mjeru podudarnosti i njezine odnose s bračnim zadovoljstvom, rezultati nisu uvijek konzistentni (Glicksohn i Golan, 2001). Kao mogući uzroci takvih rezultata mogu se navesti specifične karakteristike ličnosti unutar kojih se ispituje podudarnost, ne kontroliranje efekata individualnih osobina ličnosti, različiti načini operacionalizacije konstrukta bračnoga zadovoljstva i/ili bračne kvalitete, mali i po nekim karakteristikama specifični uzorci bračnih parova što ograničava generalizaciju i mogućnost replikacije istraživanja. Osim ovih metodoloških razloga moguće je da su uzrok takvim rezultatima i neke kulturalne specifičnosti. Neki od navedenih činitelja mogu bit u osnovi i ovdje dobivenih rezultata koji ne upućuju na važnost uloge profila sličnosti objašnjenju bračne kvalitete i izraženosti psihičkih simptoma.

ZAKLJUČAK

Iz rezultata provedenih hijerarhijskih regresijskih analiza može se zaključiti da su za bračnu kvalitetu i izraženost psihičkih simptoma muškaraca bitne njegove osobine ličnosti, a ne i osobine ličnosti supruge kao niti podudarnost u osobinama ličnosti bračnih partnera bez obzira na to jesu li one operacionalizirane kao apsolutne razlike ili kao profili sličnosti.

Kod žena su rezultati nešto drugačiji; provedene analize upućuju na važnost samo osobina ličnosti muškaraca u procjeni bračne kvalitete žena dok u izraženosti psihičkih simptoma žena važnu ulogu igraju kako vlastite osobine ličnosti, tako i osobine ličnosti bračnog partnera. Međutim, podudarnost u osobinama ličnosti (bez obzira na način njezine operacionalizacije) nema značajan doprinos objašnjenju varijance niti jednoga promatranog kriterija u ovom istraživanju. Općenito govoreći, izneseni rezultati upućuju na veću ranjivost žena i veći utjecaj muškaraca na bračnu kvalitetu i dobrobit žena što može biti važan pokazatelj bračne dinamike.

Kao prednost se ovoga istraživanja može navesti to što su oba člana bračnoga para sudjelovala u istraživanju i samostalno procjenjivala vlastite osobine ličnosti i bračnu kvalitetu te izraženost psihičkih simptoma. Osim toga, u analizama su uz efekte podudarnosti promatrani efekti i vlastitih i partnerovih osobina ličnosti na promatrane ishode. Međutim, kao ograničenja ovoga istraživanja prvenstveno treba navesti da je u istraživanju sudjelovao relativno mali uzorak ispitanika koji je i po nekim karakteristikama izrazito pristran (npr. obrazovanje – u uzorku je visok postotak visoko obrazovanih ispitanika). Također, korištena mjera bračne kvalitete je prilično gruba (npr. *Imam dobar brak*, *Imam stabilan odnos s partnerom*), pa su

kod nje na račun jednostavnosti i kratkoće žrtvovani neki dodatni sadržajni aspekti bračne kvalitete.

U budućim bi istraživanjima trebalo uključiti veći broj bračnih parova, razrađeniju mjeru bračne kvalitete, različite mjere ličnosti (s obzirom na različit stupanj općenitosti kojim opisuju pojedine osobine ličnosti) kao i neke druge aspekte dobrobiti pojedinca (kao što su fizičko zdravlje, zadovoljstvo životom i sl.). Neki autori također sugeriraju korištenje strukturalnoga modeliranja kao metode statističke obrade podataka. Tom se metodom, osim istodobnoga ispitivanja različitih efekata (efekti vlastitih osobina ličnosti, efekti osobina ličnosti bračnog partnera, efekti apsolutnih razlika i efekti profila sličnosti), mogu adekvatno uvažiti i međuzavisnosti podataka bračnih partnera (Luo i sur., 2008). Također bi trebalo ispitati mehanizme (npr. kognitivne, emocionalne i/ili fiziološke) putem kojih osobine ličnosti i podudarnosti u osobinama ličnosti između bračnih partnera djeluju na različite aspekte dobrobiti oba bračna partnera.

LITERATURA

- Barelds, D.P.H. (2005). Self and partner personality in intimate relationships. *European Journal of Personality*, 19, 501-518.
- Botwin, M.D., Buss, D.M. i Shakelford, T.K. (1997). Personality and mate preferences: Five factors in mate selection and marital satisfaction. *Journal of Personality*, 65, 107-136.
- Caspi, A. i Herbener, E.S. (1990). Continuity and change: Assortative marriage and the consistency of personality in adulthood. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 250-258.
- Caughlin, J.P., Huston, T.L. i Houts, R.N. (2000). How does personality matter in marriage. An examination of trait anxiety, interpersonal negativity and marital satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 78, 326-336.
- Costa, P.T. i McCrae, R.R. (1992). *Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI): Professional Manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Davis, C. (1997). Normal and neurotic perfectionism in eating disorders: An interactive model. *International Journal of Eating Disorders*, 22, 421-426.
- Deary, I.J., Wilson, J.A. i Kelly, S.W. (1995). Globus pharyngis, personality and psychological distress in the general population. *Psychosomatics*, 36, 570-577.
- DeNeve, K.M., i Cooper, H. (1998). The happy personality: A meta analysis of 137 personality traits and subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 124, 197-229.
- Derogatis, L.R. (1983). *SCL-90-R: Administration, Scoring and Procedures*. Baltimore: Clinical Psychometric Research.

- Donnellan, M.B., Conger, R.D. i Bryant, C.M. (2004). The big five and enduring marriages. *Journal of Research in Personality*, 38, 481-504.
- Eysenck, H.J. i Eysenck, S.B.G. (1994). *Priručnik za Eysenckov upitnik ličnosti (EPQ - djeca i odrasli)*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Gattis, K.S., Berns, S., Simpson, L.E. i Christensen, A. (2004). Birds of a feather or strange birds? Ties among personality dimension, similarity and marital quality. *Journal of Family Psychology*, 18, 564-574.
- Gaunt, R. (2006). Couple similarity and marital satisfaction: Are similar spouses happier? *Journal of Personality*, 74, 1401-1420.
- Glicksohn, J. i Golan, H. (2001). Personality, cognitive style and assortative mating. *Personality and Individual Differences*, 30, 1199-1209.
- Gonzaga, G.C., Campos, B. i Bradbury, T. (2007). Similarity, convergence and relationship satisfaction in dating and married couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93, 34-48.
- John, O.P. i Srivastava, S. (1999). The big five trait taxonomy: History, measurement, and theoretical perspectives. U: L.A. Pervin i O.P. John (Ur.), *Handbook of Personality* (str. 102-138). New York: The Guilford Press.
- Kardum, I., Hudek-Knežević, J. i Kalebić, B. (2004). Povezanost Eysenckovih dimenzija ličnosti i dimenzija emocionalne kontrole s tjelesnim simptomima. *Društvena istraživanja*, 74, 989-1010.
- Karney, B. i Bradbury, T.N. (1997). Neuroticism, marital interaction and the trajectory of marital satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, 1075-1092.
- Kenny, D.A. (1988). The analysis of data from two-person relationship. U: S. Duck i D.F. Hay (Ur.), *Handbook of Personal Relationship: Theory, Research and Intervention* (str. 57-77). Oxford, England: Wiley.
- Lester, D., Haig, C. i Monello, R. (1989). Spouses' personality and marital satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 10, 253-254.
- Levenson, M.R., Aldwin, C.M., Bosse, R. i Spiro, A. (1988). Emotionality and mental health: Longitudinal findings from the normative aging study. *Journal of Abnormal Psychology*, 97, 94-96.
- Luo, S., Chen, H., Yue, G., Zhang, G., Zhaoyang, R. i Xu, D. (2008). Predicting marital satisfaction from self, partner and couple characteristics: Is it me, you or us? *Journal of Personality*, 76, 1231-1265.
- Luo, S. i Klohnen, C. (2005). Assortative mating and marital quality in newlyweds: A couple-centered approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88, 304-326.
- Lynn, R. i Martin, T. (1997). Gender differences in extraversion, neuroticism, and psychoticism in 37 nations. *Journal of Social Psychology*, 137, 369-373.
- Martin, T. i Kirkcaldy, B. (1998). Gender differences on the EPQ-R and attitudes to work. *Personality and Individual Differences*, 24, 1-5.

- McCrae, R.R. i Costa, P.T. (1986). Personality, coping and coping effectiveness in an adult sample. *Journal of Personality*, 54, 385-405.
- Norton, R. (1983). Measuring marital quality: A critical look at the dependent variable. *Journal of Marriage and the Family*, 43, 141-151.
- Obradović, J. i Čudina-Obradović, M. (1998). Bračna kvaliteta: Poimanje, uzroci i posljedice. *Društvena istraživanja*, 36-37, 659-682.
- Obradović, J. i Čudina-Obradović, M. (2000). Correlates of subjective global marital satisfaction in women. *Društvena istraživanja*, 9, 41-65.
- Obradović, J. i Čudina-Obradović, M. (2001a). Korelati i odrednice broja djece u obitelji. *Društvena istraživanja*, 4-5, 655-683.
- Obradović, J. i Čudina-Obradović, M. (2001b). Broj djece u obitelji i spol bračnog partnera kao prediktori bračne kvalitete. *Društvena istraživanja*, 4-5, 709-730.
- O'Brien, T.B. i DeLongis, A. (1996). The interactional context of problem, emotion- and relationship-focused coping: The role of the Big Five personality factors. *Journal of Personality*, 64, 775-813.
- Parkes, K.P. (1986). Coping with stressful episodes: The role of individual differences, environmental factors and situational characteristics. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1277-1292.
- Robins, R., Caspi, A. i Moffitt, T. (2000). Two personalities, one relationship: Both partners' personality traits shape the quality of their relationship. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 251-259.
- Robins, R., Caspi, A. i Moffitt, T. (2002). It's not just who you're with, it's who you are: Personality and relationship experiences across multiple relationship. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 925-964.
- Shiota, M.N. i Levenson, R.W. (2007). Birds of a feather don't always fly farthest: Similarity in Big five personality predicts more negative marital satisfaction trajectories in long-term marriages. *Psychology and Aging*, 22, 666-675.
- Thomsen, D.G. i Gilbert, D.G. (1997). Factors characterizing marital conflict states and traits: Psychological, affective, behavioral and neurotic variable contributions to marital conflict and satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 25, 833-855.
- Tobin, R.M., Graziano, W.G., Vanman, E.J. i Tassinary, L.G. (2000). Personality, emotional experience and efforts to control emotions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 656-669.
- Trull, T.J. i Sher, K.J. (1994). Relationship between five-factor model of personality and Axis I disorders in a nonclinical sample. *Journal of Abnormal Psychology*, 103, 350-360.
- Watson, D. i Pennebaker, J. (1989). Health complaints, stress and distress: Exploring the central role of negative affectivity. *Psychological Review*, 96, 234-254.

- Watson, D., Hubbard, B. i Wiese, D. (2000). General traits of personality and affectivity as predictors of satisfaction in intimate relationship: Evidence from self- and partners-ratings. *Journal of Personality*, 68, 413-449.
- Watson, D., Klohnen, E.C., Casillas, A., Nus Simms, E., Haig, J. i Berry, D.S. (2004). Match makers and deal breakers: Analysis of assortative mating in newlywed couples. *Journal of Personality*, 72, 1029-1068.
- Widiger, T.A., Verheul, R. i van den Brink, W. (1999). Personality and psychopathology. U: L.A. Pervin i O.P. John (Ur.), *Handbook of Personality* (str. 347-366). New York: The Guilford Press.

Effect of Similarity of Personality Traits in Married Couples on Their Psychological Symptoms and Quality of Marriage

Abstract

The aim of this study was to explore how similarity of personality traits in married couples can explain their quality of marriage and psychological symptoms above their individual personality traits.

The sample consisted of 90 married couples. Participants completed the Big Five Inventory, Quality of Marriage Index and Symptom Checklist (SCL-90-R).

The results of hierarchical regression analysis show that predictors (individual personality traits, differences in personality traits between partners) can explain variance of psychological symptoms in married women better than in married man.

The results also show that married women are more sensitive to the effects of partner's personality traits. For example, a significant negative predictor of general psychological symptoms, depression and anxiety in women, is partner's agreeableness. Significant positive predictors of depression and anxiety in women are differences in openness and extraversion.

There are differences in patterns of relationships among predictors and quality of marriage between partners. One's own personality traits are more important for quality of marriage in men than in women. Although contributions of variable groups (individual personality traits and differences in personality traits between partners) are not significant, in explaining the quality of marriage there are some significant predictors. For example, neuroticism of women and difference in conscientiousness are important in the quality of marriage for men. In women, this is in accordance with their partner.

Keywords: quality of marriage, psychological symptoms, personality traits, personality traits similarity

Primljeno: 12.01.2009.

Prilog 1. Prosječne vrijednosti i koeficijenti pouzdanosti za osobine ličnosti, bračnu kvalitetu i izraženost psihičkih simptoma za oba bračna partnera te mjere sličnosti među partnerima (apolutne razlike i profili sličnosti)

	Muškarci			Žene			Apsolutne razlike		Profil sličnosti	
	α	M	SD	α	M	SD	M	SD	M	SD
Osobine ličnosti										
Otvorenost	.80	25.89	5.77	.81	26.73	5.83	5.41	4.27	0.21	0.40
Savjesnost	.79	26.70	4.95	.75	26.94	4.45	4.46	4.01	0.32	0.39
Neuroticizam	.83	12.14	5.93	.78	12.18	4.91	5.55	4.07	0.31	0.39
Ekstraverzija	.79	21.26	4.95	.75	21.09	4.73	4.26	3.57	0.25	0.36
Ugodnost	.77	24.43	5.36	.75	26.04	5.01	4.46	3.82	0.26	0.41
Bračna kvaliteta	.94	21.49	3.41	.94	21.24	3.37	-	-	-	-
Izraženost psih. simptoma	.97	0.30	0.34	.96	0.38	0.35	-	-	-	-

Prilog 2. Korelacije između samoprocjena osobina ličnosti, apsolutnih razlika, profila sličnosti i bračne kvalitete i izraženosti psihičkih simptoma kod oba bračna partnera

	1	2	3	4	5	6	7
Ekstraverzija							
1. Rezultat muža							
2. Rezultat žene	.33**						
3. Apsolutne razlike	-.08	-.06					
4. Profil sličnosti	.15	.21	-.11				
5. Bračna kvaliteta M	.11	.11	.00	.25*			
6. Bračna kvaliteta Ž	.24*	.12	-.05	.25*	.60**		
7. Ukupna izraženost simpt. M	-.24*	-.16	.20	-.32**	-.55**	-.37**	
8. Ukupna izraženost simpt. Ž	-.39**	-.22*	.22*	-.22*	-.28*	-.41**	.33**
Otvorenost							
1. Rezultat muža							
2. Rezultat žene	.29**						
3. Apsolutne razlike	-.28**	-.05					
4. Profil sličnosti	.03	-.23*	-.30**				
5. Bračna kvaliteta M	.08	.05	.06	-.05			
6. Bračna kvaliteta Ž	-.01	-.04	.06	-.07	.60**		
7. Ukupna izraženost simpt. M	-.04	-.08	.03	-.08	-.55**	-.37**	
8. Ukupna izraženost simpt. Ž	-.17	.12	.17	-.14	-.28*	-.41**	.33**
Savjesnost							
1. Rezultat muža							
2. Rezultat žene	.20						
3. Apsolutne razlike	-.20	-.07					
4. Profil sličnosti	.11	.01	-.21				
5. Bračna kvaliteta M	.07	.17	.15	.06			
6. Bračna kvaliteta Ž	.05	.18	.10	.21	.60**		
7. Ukupna izraženost simpt. M	-.16	-.12	-.01	.05	-.55**	-.37**	
8. Ukupna izraženost simpt. Ž	-.23*	-.13	.18	-.05	-.28*	-.41**	.33**
Neuroticizam							
1. Rezultat muža							
2. Rezultat žene	.21						
3. Apsolutne razlike	.04	.18					
4. Profil sličnosti	-.04	-.02	-.24*				
5. Bračna kvaliteta M	-.36**	-.27*	.06	.00			
6. Bračna kvaliteta Ž	-.40**	-.23*	-.03	.16	.60**		
7. Ukupna izraženost simpt. M	.52**	.20	-.03	.04	-.55**	-.37**	
8. Ukupna izraženost simpt. Ž	.46**	.60**	.09	-.03	-.28*	-.41**	.33**
Ugodnost							
1. Rezultat muža							
2. Rezultat žene	.38**						
3. Apsolutne razlike	-.38**	.08					
4. Profil sličnosti	-.10	-.11	.07				
5. Bračna kvaliteta M	.36**	.10	-.10	.02			
6. Bračna kvaliteta Ž	.40**	.28**	.06	.05	.60**		
7. Ukupna izraženost simpt. M	-.36**	-.24*	.13	.09	-.55**	-.37**	
8. Ukupna izraženost simpt. Ž	-.54**	-.27*	.20	.01	-.28*	-.41**	.33**

M - muž; Ž - žena; *p < .05 **p < .01

Prilog 3. Koeficijenti korelacija između osobina ličnosti kod muškaraca i žena u cijelom uzorku

Osobine ličnosti	Spol	Otvorenost	Savjesnost	Neuroticizam	Ekstraverzija
Savjesnost	Žene	.16			
	Muškarci	.41**	-		
Neuroticizam	Žene	-.09	-.25*		
	Muškarci	-.26*	-.27**	-	
Ekstraverzija	Žene	.42**	.32**	-.26*	
	Muškarci	.40**	.37**	-.53**	-
Ugodnost	Žene	-.02	.16	-.46**	.11
	Muškarci	.20	.34**	-.60**	.38**

*p < .05 **p < .01

Prilog 4. Koeficijenti korelacije između osobina ličnosti muškaraca i žena u paru

Osobina ličnosti		1	2	3	4	5
Žene	1. Otvorenost					
	2. Savjesnost	.15				
	3. Neuroticizam	-.21*	-.21			
	4. Ekstraverzija	.19	.34**	-.14		
	5. Ugodnost	.04	.24*	-.17	.11	
Muškarci	1. Otvorenost					
	2. Savjesnost	.17				
	3. Neuroticizam	.06	-.12			
	4. Ekstraverzija	.07	.16	-.15		
	5. Ugodnost	-.10	.15	-.31**	.12	
Između iste osobine		.29**	.20	.21	.33**	.38**

*p < .05 **p < .01

briši stranicu